

Jose Manuel Erauskin,
«Txirrita» eta Xaturnino
Erauskin, Altzako
Gazteluene baserrian.
GARA

BERTSOLARIEN KOLEGIOAK, SAGARDOTEGIAK

Bertsozale handia da Juanjo Uria Zubia-rrain. Umea zela bere aitona-rengandik jaso zuen bertsoak kantatzeko zaletasuna. Aitonak buruz zekizkien bere garaiko bertsolari ospetsuenen hainbat eta hainbat bertso, Txirrita mitikoarenak batez ere. Duela hiru hamarkada Juanjo Uriak bultzatu zuen Hernaniko bertso eskolaren sorrera eta gaur egun lanean jarraitzen du. Bertsolari-tzaren historia ondo ezagutzen du eta ondoko lerroetan erakusten du ezagutza hori.

Sagardoak eta bertsoak lotura estua izan dute antzinatik. Nahiz eta gaur hemen, hori baieztatzen duten zertzelada batzuk baino ez ditugun ikusiko. Izan ere, sakonago joz gero gaurko espazioa baino dezente luzeagoa beharko litzateke bertsoaren eta sagardotegien arteko harremana aztertzeke.

Manuel Lekuona maisu handiak bere "Ahozko literatura" lanean sagardotegiek bertsoaren zabalkundean izandako garrantzia azpimarratzen du. XIX. mendearen bukaeran sagardotegietan antolatzen ziren bertso lehiaketak aipatzen ditu eta jendea sagardotegietara ekartzeko bidea zirela adierazten du. Eta esan daiteke, sagardotegiak, bertsolari-tzaren lehenengo bertso

eskolak kontsideratzen zituela Lekuona zaharrak.

Aipatutako liburuaren 257. orrian, Pello Errota eta Juan Joxe Udarregi bertsolari-arte-ko bertso lehia aipatzen du Don Manuelek. Hernanin izan zen, eta epaile, hernaniar ospetsu bat: Agustin Paskual Iturriaga, hain zuzen. 30 urtetik gora izango dira Lekuonaren liburu zoragarri hau erosi nuela eta denbora horretan askotan esku artean ibili ere bai, hainbat eta hainbat gauza kontsultatu eta aldi berean bere mami eder eta aberatsarekin gozatzeko. Ez dakit, ordea, kontraesantxoren bat ez ote dagoen gaur darabilkigun kontu honetan, izan ere, kontuan izan behar da Iturriaga hil zenean -1851- Udarregik 22 urte zituela, baina Pello Errotak 11 urte besterik ez. Bestalde, orain ikusiko ditugun bi bertsoak, Hondarribian kantatu zituztela adierazten du Antonio Zavalak Auspoa saileko Udarregiren liburuan.

Baina, oraingoz utz dezagun ikerketa hau beste baterako. Eta sagardoaren (edo bere usainaren) dastaketan hasi aurretik, eta Lekuonak Iturriaga aipatzen duen aitzakiarekin, gauza pare bat esango ditut Iturriagari buruz, nahiz eta ez duten zerikusirik sagardotegiekin. Alde bate-tik, 1778an jaio eta 1851n hildako

hernaniarra izan zela, apaiza, idazlea eta irakaslea. Eta bestetik, irakaskuntzari emana, gazteei batez ere pedagogia irakatsi ziela. Gipuzkoa osotik eta Nafarroatik ere etortzen omen ziren ikasleak Iturriagak sortu zuen Hernaniko eskolara. Euskararen presentzia defendatu zuen eta euskara eskoletan sartu eta erabiltzearen aldekoa zen ordurako. Begira, duela 200 urte inguru zer zioen:

*Badirade latinez,
badira erderaz,
ez al ditugu behar
guk ere euskeraz?*

Baina parentesia itxi eta itzul gaitezen bertsoaren eta sagardotegien arteko loturara.

Pello Errotak, ikasten aritu gabeko hizlariak direla esaten dio bere bertsoan Udarregiri:

*Lagunduko al digu
guziyan jabiak,
berak eman dizkigu
abilidadiak,
asitzera dijuaz
predikadoriak,
sekula ixtudiatzen
ibili gabiak.*

Eta Udarregik, azken puntuan, bertsolari-arte-ko eskolak zein diren esanez erantzuten dio Pello Errotari:

Asiyera eman du
Pello Errotariyak,
errespuesta orain
Juan Jose Udarregiak;
batek hainbat deretxo
daukagu guk biyak,
gure kolejiyuak
sagardotegiyak.

Gerora ospea lortu zuen arra-
zoia bota zuen Udarregik bertso
hartan: «gure kolejiyuak, sagar-
dotegiyak».

Hemen, Lekuonak bere libu-
ruan jartzen dituen bezala ipini
ditut bertsoak. Auspoan datoze-
nekiko badira desberdintasun
eta aldaera batzuk.

UDARREGI AITA

Udarregiren aita bertsolaria zen.
Orain kantatuko dugun hau,
Juan Migel aitak jarritako zortzi
bertsoko sorta bateko azkena da.
Oria bailaran etxeak eta bidea
egiten ari zirela, ardoa kontra-
bandean pasatzen ote zen eta
gai horren bueltan jarritakoak
dira. Azkenekoa bakarrik doaki-
zue, hain zuzen, sagardotegie-
tan bertso jarriak kantatzen
zirela adierazten duena. Auspo-
atik jasota dago.

Orra bertso berriyak
euskera garbiyan,
argiñak paratuak
dituzte Oriyan,
ikasi nai ditunak
artu memoriyan,
jaian kantatutzeko
sagardotegiyen.

«SAGARDOAREN GRAZIYA»

Auspoa argitaletxearen hasera
1961ean izan zen eta Tolosako Ra-
mon Artolaren (1831-1906) ber-
tsoak jasotzen dituen liburu ba-
tekin ekin zion bere ibilbide
oparo eta luzeari; «Sagardoaren
grazia» izenekoa, hain zuzen. Eta
hitzaurrean esaten den moduan,
zenbat aldiz kantatu ote diren
Tolosako eta Euskal Herriko ta-
berna eta sagardotegietan Arto-
laren bertsoak! Gaurkoan, batzuk
bakarrik ipiniko dizkizuegu:

Bedeinkatua izan dedilla
sagardoaren graziya,
bai eta ere kupira gabe
esaten duben guziya,
erari honek gizon askori
ematen dio biziya,
au eran gabe egotia da
neretzat penitentziya.

Goizian sartu tabernan eta
ateratzen naiz azkena,
egun guzian zurrutian da
etzait betetzen barrena,
au da erari maitagarria,
arras poztutzen nauena,
Maria Jesus biotzekoa
bete amaseigarrena.

Gosea ez det aundiya bañon
egarriya bai ugari,
nere barrenak maitasunikan
ez diyo berriz urari,
sartzen ditudan koarto pitxarrak
ematen dizkat tripari,
nire denboran biziya kentzen
diot zenbait sagardoari.

Gaitzik ez duben erari oni
gogoz oi diot nik ekin,
satisfazioz ez naiz arkitzen

pitxar bat edo birekin,
iru edo lau izaten ditut
arratserako nerekin,
tristura eta penak sendatzen
ditut sagardoarekin.

Zortziko txiko sail batetik hau
aukeratu dizuet:

Oi edari maite,
oi edari ona,
kulpikan gabe preso
kupelan egona,
orain libratzen zera,
gure zoriona,
atoz, pozturik deika
daukazu gizona.

PAULO TXIKIA

Pablo Zubiarrain bertsolaria
Paulo Txikiya edo Ernani Txiki-
ya bezala zen ezaguna. Hau ere
hernaniarra. Epeleko Telleria ba-
serrian jaioa 1912an, 2002an hil
zen Hernaniko zaharren egoi-
tzan. Txirrita jaio zen Latxe ba-
serritik bi kilometro baino
gehiago ez dira egongo Paulo
Txikiaren baserrira. Beraz, mai-
su ederra izan zuen Paulok gaz-
tetatik eta ederki ikasi zuela ber-
tsotan esan beharra dago, gero
ibilbide luzea egin zuelako hu-
rrango hamarkadetan, bere ber-
tsokera fin eta dotorea bertso
zaleei erakutsiz. Bertso jarri as-
ko utzi dizkigu Paulok, eta,
gaurko gaia sagardoarena de-
nez, edari honi jarritako sorta-
txo batetik hauek aukeratu diz-
kizuet, Auspoako «Ia kantatuz
bezala» liburutik ateratakoak.

Lehenengo sagarrondoa «pa-
radisuan sortua» izango zela
zioen Paulok aurreneko bertso-
an, eta honela jarraitzen du:

Azi artatik sortu ziraden
lur ontako sagastiak,
guraso zarrak ondiatuta
lenago zeuden sasiak,
bi arbol klase jarri zituzten,
dira geza ta gaziak,
aien zumoa edan zezaten
euskaldun seme guziak.

Donostiatik etortzen ziran
tranbe zar danak betean,
Astigarraga ta Hernanira
jendea garai batean,
danak euskeraz kantatzen zuten
upel aundien tartean,
orain dagoen aiña kanpotar
ez baitzegoen artean.

Sagardotegi maitagarriak
beti zaituztet goguan,
zure barruan neguan antxe
egoten nintzan zeruan,
zar eta gazte danak bildurik
upeltxoaren onduan,
bertsolariak ederki daki
zenbat gozatzen genduan.

AZKENA

Azkenik nire bi bertso jarriko
dizkizuet, atrebentziarengatik
barkamena eskatzen dizuedan
bitartean. Duela hiruzpalau ur-
te eskatu zizkidaten Hernanin,
eta jarri nituenetik aldaera pare
bat edo egin dizkiet, baina
hauexek dituzue «Naparruatik
ardo karraio» doinuarekin edo
zuek gogoko duzuen zortziko
handiko edozein doinuarekin
kantatzeko:

Sagarrondotik sagarra eta
sagarretik sagardoa,
edari trinko bezain garbia,
fina bezain oparoa,
busti orduko zeinen ez tiro
goxatzen duen ahoa,
beraz asaba zaharren antzera
egin dezagun tragoa.

Baserritarrak sagarra bildu
ta zain dago tolarea,
gero kupelan denboratxo bat
gozo-gozorik gordea,
hor hartuko du kolorea ta
edateko zaporea,
horra sagar soil soil txiki batek
sortzen duen ondarea.

Jon Maia eta Sebastian
Lizaso bertsolariak,
Gipuzkoako txotx
denboraldiari hasiera
ematen, 2011. urtean.

Andoni CANELLADA |
ARGAZKI PRESS

Euskal
Sagardoa
Sidra Natural
del País Vasco

SAGARDOA
EUSKO
Labela
duen BAKARRA,
%100
BERTAKO
sagarrarekin
BAKARRIK
egina

hazi
LANDA, ITASERTZ ETXAKOEN SUSTAPENA
DESARROLLO RURAL, LITORAL Y ALIMENTARIO

2014
Erregulazioak
SAGARDOTEGIAK

UXARTE
SAIZAR
LEZEAGA
BEREZIARTUA
BALEIO
ABURUA

ASTARBE
OLA
LANERO
PETRITEGI
EULA
ETXEBARRIA

EGUSHIZA
KANDI
ITIASBURU
AÑOTA
AXPE
IPARRAGIRRE

URBITARTE
CALONGE
LARRANTE
TXINDURRI-TURRI
TXURRIETA
IHURETXIKI

IZETA
SATXOTA